

Asia: VN/32207/2022

Arviomuistio etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit antavat yhteisen lausunnon etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä koskevasta arviomuistiosta.

Yleistä

Lähtökohtaisesti etäyhteyksien käytön lisääminen oikeudenkäynneissä on kannatettavaa, saavutettavissa olevan tehokkuuden ja nopeuden lisäämisen sekä kustannussäästöjen vuoksi.

Etäyhteyksien käyttäminen oikeudenkäynnissä tehostaa oikeusaputoimiston avustajien työtehtävien hoitamista sekä ajankäyttöä. Oikeudenkäynnin toteuttaminen etäyhteydellä vähentää avustajan istuntomatkoihin käytettävää aikaa, säästää matkakustannuksia sekä vähentää istunnossa peruuntuneista käsittelyistä aiheutuvaa ajanhukkaa ja kustannuksia. Lisäksi etäyhteyksien käyttäminen mahdollistaisi sen, että oikeusaputoimiston avustajat voisivat ainakin teoriassa hoitaa toimeksiantoja suullisissa käsittelyissä koko maan laajuudessa. Tämä osaltaan vähentäisi tarvetta pyytää virka-apua toisesta oikeusaputoimistosta tai vaihtaa asiakkaan avustajaa liian pitkän istuntomatkan vuoksi.

Etäyhteyksien käytöllä aina silloin kuin tuomioistuin katsoo sen asiaan sopivaksi, muistiossa esitetyt oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin reunaehdot huomioiden, saavutetaan joissain tapauksissa merkittäviäkin kustannussäästöjä käsittelyjen kokonaisaikojen lyhentyessä matkustuksen vähentymisen vuoksi. Etäyhteyksien käyttö lisäksi usein helpottaa ja siten sujuvoittaa istuntojen aikatauluttamista, millä on suoraan merkitystä myös asioiden käsittelyn kokonaisuuteen.

Lisäksi etäyhteyden käyttäminen tulkkauksessa säästää myös tulkkauskustannuksia matkakustannusten poisjäännin vuoksi.

Istuntojen lisäksi tulisi selvittää etäyhteyden mahdollista hyödyntämistä kirjallisen kuulemisen sijaan ainakin edunvalvojan määräämisasiassa silloin, kun tekninen yhteys voidaan varmistaa.

Haasteita

Asiaan liittyy kuitenkin erinäisiä haasteita ja riskejä asianosaisten perusoikeuksien sekä oikeussuojan toteutumisen näkökulmasta, mikä asettaa omat vaatimuksensa lainsäädäntötyön valmistelulle.

Arviomuistiossa on otettu lähtökohtaiseksi olettamaksi, että etäyhteyksien käyttö on helppoa, nopeaa ja vaivatonta – sitä se ei kuitenkaan ole vielä läheskään kaikille. Oikeudenkäynnin osapuolet ovat entistä useammin eri kulttuuritaustoista ja osallistuvat oikeudenkäyntiin erilaisin valmiuksin. Näiden erojen voidaan arvioida lisääntyvän ja kasvavan entisestään tulevaisuudessa. Jotta yhdenvertaisuus lain edessä aidosti toteutuu, on siten tarkkaan harkittava, annetaanko ja minkälaisin edellytyksin tuomioistuimelle määrätä etäyhteyksien käyttämisestä vastoin asianosaisten suostumusta. Toistaiseksi laadultaan parhaatkaan etäyhteydet eivät pääse ihmisten välisen vuorovaikutuksen mahdollistamisessa läheskään samaan kuin välitön yhteys samassa tilassa. Turvallisuusuhka voinee olla yksi harvoista seikoista, joiden perusteella kuulemisen tai istunnon järjestäminen etäyhteyksin vastoin asianosaisten suostumusta voisi tulla kyseeseen.

Mitä tulee tuomioistuimen toiminnan luotettavuuskuvaan ja arvovallan säilyttämiseen, keskeistä olisi säilyttää lähtökohtana, että oikeudenkäyntien reaaliaikainen seuraaminen on yleisölle mahdollista, olipa jutun laatu tai laajuus mikä hyvänsä. Julkisuuden toteutuksessa olisi kuitenkin huomioitava myös sen rajoittamismahdollisuus esimerkiksi salassapidon vuoksi tai todistamaan kutsuttujen osalta.

Myöskään poissaolon seurausten ei tulisi riippua valitusta toteutustavasta (etäyhteyksin vs. istuntosalissa järjestettävät kuulemiset / istunnot).

Tekninen varmuus

Etäyhteyksillä toimittavat oikeudenkäynnit edellyttävät, että tuomioistuinten ja niiden sidosryhmien sekä oikeudenkäynnin kohteena olevien asioiden asianosaisten etäyhteyden luomisessa käytettävät tekniset laitteet ja yhteydet ovat yhteensopivia. Edellä mainitun tavoitteen ja tietosuojan ylläpitämiseksi teknisiä laitteita ja yhteyksiä on todennäköisesti päivitettävä jatkuvasti. Etäyhteyksien

luominen ja ylläpito voi aiheuttaa lisäkustannuksia. Tämän vuoksi tulisi arvioida säännöllisin väliajoin, mikä on kokonaisuutena arvioiden kustannustehokkain vaihtoehto oikeudenkäyntien toimittamiseksi tuomioistuimissa. Kun kehitys on nopeaa ja etäyhteydenpidon tavat voivat piankin olla täysin uudenlaisia, lain sanamuodoissa tulisi välttää kiinnittymistä mihinkään tietyn teknologian tarjoamiin ratkaisuihin ("videoyhteys"), jotta lainsäädäntö ei pian valmistuttuaan jää ajastaan jälkeen.

Silloin kun oikeudenkäyntiin osallistutaan etäyhteydellä eikä osallistujalla ole käytössä omia etäyhteydenkäyntiin soveltuvia tiloja, tulisi tuomioistuimen tilojen yhteyteen järjestää tila, josta osapuoli voisi avustajansa kanssa osallistua istuntoon ja jossa olisi koko ajan saatavilla tuomioistuimen puolesta teknistä apua. Näin voitaisiin varmistua siitä, että tekninen yhteys toimii kaikilla osapuolilla ja, että tila on myös fyysisesti turvallinen. Näiden tilojen varaamiseksi tulisi luoda kalenterijärjestelmä.

Säätelyn yhdenmukaistaminen ja kokoaminen yhteen

Kuten arviomuistiossa on todettu, nykyinen etäyhteyksiä koskeva sääntely sijaitsee hajallaan eri säännöksissä, eikä terminologia ole johdonmukaista, joten säätelyn kokoaminen yhteen ja sanamuotojen yhtenäistäminen on kannatettava ajatus.

Sorsila Krista

Länsi- ja Sisä-Suomen oik.apu ja edunval - Länsi- ja Sisä-Suomen, Etelä-Suomen, Itä-Suomen, Lounais-Suomen, Kaakkois-Suomen ja Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirit